

2. Процесорни архитектури

Васил Георгиев

is.fmi.uni-sofia.bg/t3/

v.georgiev@fmi.uni-sofia.bg

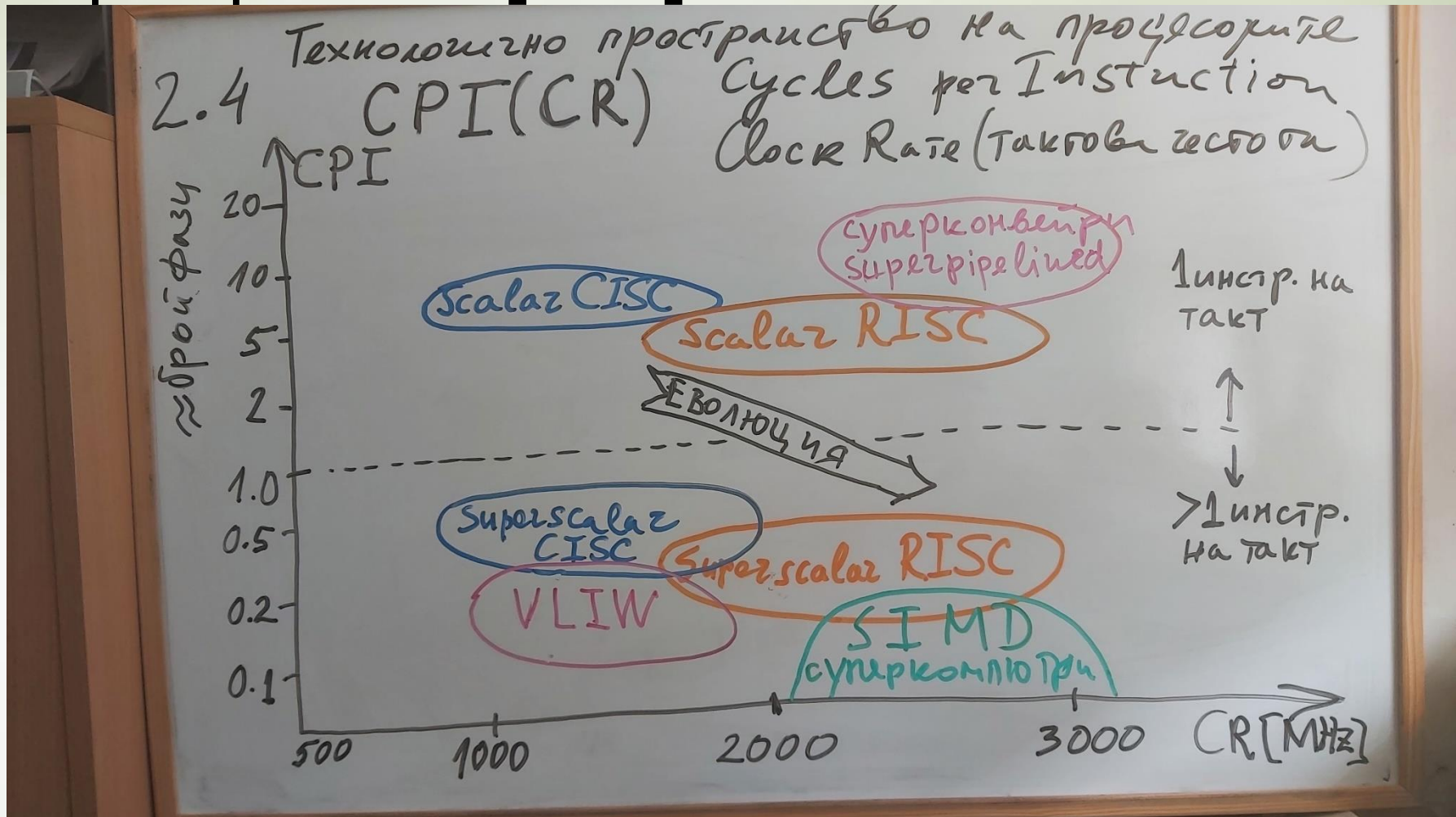
Съдържание

- Процесорни архитектури – технологично пространство
- Линейни и нелинейни конвейри
- Архитектура на набора инструкции
- Субинструкционен паралелизъм
- Суперскаларни и мултипроцесорни масови процесори

Процесорни архитектури

- **Main frame** – широк архитектурен клас от компютри, прилагат се някои от следните процесорни архитектури:
  - Скаларни процесори **CISC** (Complex Instruction Set Computer); **RISC** (Reduced Instruction Set Computer);
  - Суперскаларни **CISC**; **RISC**, само че **RISC** се използва по-често по технологични причини;
  - Процесори **VLW** – Very Long Instruction Word;
  - Векторни;
  - Суперконвейрни [super pipeline];
- Основни характеристики на всички архитектурни класове процесори:
  - Процесорни цикли **CPI**;
  - Тактова честота **CR**.
- Тези два параметъра на пръв поглед са независими, но между тях съществува корелация, която може да се представи в диаграма на технологичното пространство:

Диаграма на технологичното пространство [MHz]

Фази на инструкционен конвейер

- Процесорната обработка на типична инструкция реализира **MISD** паралелизъм на инструкционно ниво и минава през фазите извличане (от **cache** - обикновено 1 инстр. за цикъл), декодиране (установява функцията за изпълнение и необходимите ресурси - регистри, магистрали, устройства), издаване (резервира ресурсите чрез блокиране и извлича операндите от регистрите към устройствата), изпълнение (1 или повече фази), записване (**writeback** - на резултатите в регистрите).

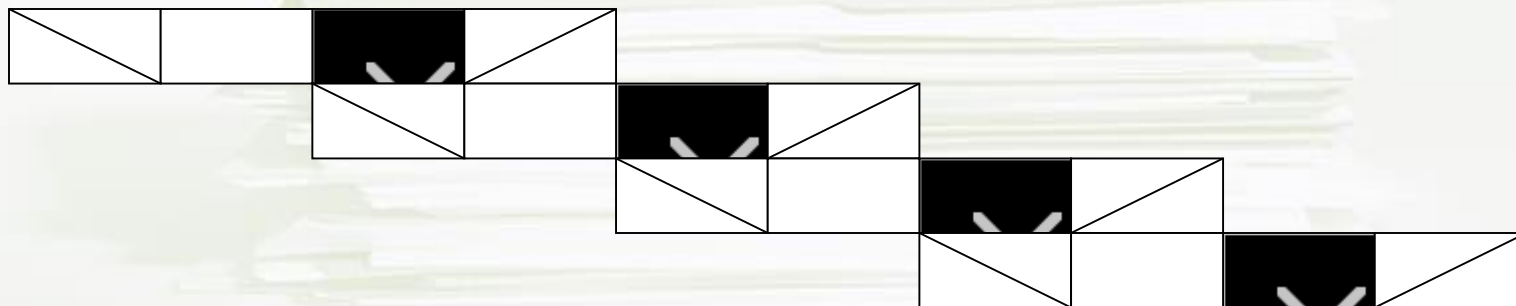

Времедиаграма на инструкционен конвейер

- Закъснението между две последователни инструкции е една фаза при скаларните процесори

- Поради ресурсен конфликт между фазите на извличане и запис по-често се прилага закъснение на две фази (два субтакта) между инструкциите:

Синхронни линейни конвейрни процесори

ЛКП

- ✦ ЛКП е каскада от k процесорни фази (**stages** - S_i), която изпълнява фиксирана функция върху данните, преминаващи през устройството от входа (S_1) през последователните фази ($S_i \rightarrow S_{i+1}$) към изхода му S_k . Те не са динамично (**run-time**) настройваеми т.е. са статични. Изпълняват операционни, аритметични и обменни инструкции.
- ✦ Синхронните ЛКП са с интерфейс между фазите, който представлява синхронизиращи буферни ключове (**latches**) с общ такт. Фиг. 2.7. Ключовете са регистри които изолират входовете от изходите и предават данните синхронно във всички фази. Фазата с най-голямо закъснение определя общия такт и общата производителност: $\tau = \tau_{\max} + d_{\text{latch}}$; $P_{\text{peak}} = f = 1/\tau$. Проявява се и фазово отместване s (**skew[ing]**) на такта при предаване на тактовия сигнал между фазите. Затова се избира $\tau = \tau_{\max} + d_{\text{latch}} + s$.

Асинхронни линейни конвейрни процесори ЛКП

- Асинхронните ЛКП контролират потока данни с “**Hand Shaking**” протокол - **Ready/Ack** между $S_i \rightarrow S_{i+1}$.
Фиг. 2.8. Подходящи за комуникационни канали при системи с обмен на съобщения. Производителността на отделните фази може да варира.

Нелинейни конвейрни процесори НЛКП

- ✦ Динамични, настройваеми, допуска се разклонение, обратна връзка (**feedback**) и пре-предаване (**feedforward**) на данните за обработка. Фиг. 2.9.1. Изходът може да не е от последната фаза.
- ✦ **Карта на резервацията.** Тук не е тривиална като при ЛКП. За различните функции може да **варира по устройства и време** (тактове). Фиг. 2.9.2. Тя се дава и съвместимостта на последователните функции по устройства т.е. зависимостта им по ресурси

Анализ на закъснението при НЛКП

- Закъснението (**latency**) се представя от броя процесорни тактове k между две последователни инициирания на функции.
- Опит за повече от едно инициране едновременно на едно устройство е колизия, която се избягва чрез *планиране* (*диспечеризация*, *scheduling*) на последователността от инициирания.
- Когато закъснението е такова, че предизвиква колизия, то е *забранено закъснение*; трябва да се избере последователност от закъснения, така че да не предизвиква колизия. Пример за две забранени закъснения с карта на резервацията - фиг. 2.10.
- *Цикъл на закъснението* е последователност от закъснения, която се повтаря неопределено дълго. Интервалите между две последователни инициирания на функции в цикъла на закъснението може да са еднакви, (*константен цикъл*), но може и да са различни, при което се изчислява *средно закъснение*. Чрез коефициента на запълване на цикъла се получава ефективността на конвейера.

Инструкционен конвейер

- ИК е специализиран за обработка на последователните инструкции в машинния код чрез припокриване (**overlapping**)
- типичната инструкция минава през фазите извличане (от **cache** - обикновено 1 за цикъл), декодиране (установява функцията за изпълнение и необходимите ресурси - регистри, магистрали, устройства), издаване (резервира ресурсите чрез блокиране и извлича операндите от регистрите към устройствата), изпълнение (1 или повече фази), записване (**writeback** - на резултатите в регистрите).
- архитектурата на процесорния конвейер Фиг. 2.11
- преподдреждане на инструкциите за по-голям коефициент на запълване на цикъла **фиг. 2.11.1**

Обработка на преходите

- Конвейризацията се лимитира от зависимостта по данни и от инструкциите за преход
- Производителността при програма с **20%/10%** вероятност за условен преход между последователните инструкции, **50%** вероятност за изпълнение на условието (т.е. на прехода; статистически обаче повечето условни преходи - **60%** -се изпълняват) и **8-фазен** конвейр е **41%/25%** по-малка отколкото производителността при програма, в която поне едната вероятност е **0**. Затова при конвейрни процесори е желателно алгоритъмът да се кодира с минимум условни преходи.
- Предвиждането на преходите се използва за да се отложи прехода докато се изпълнят опр. брой инструкции, независими от условието на прехода. То може да бъде базирано на кода на програмата - статично или на историята на изпълнението - динамично

Архитектура на набора инструкции

Разграничават се класовете **RISC** и **CISC** по следните параметри:

- формат на инструкцията и на данните
- режими на адресация
- регистърно адресиране (регистри с общо назначение)
- управление на изпълнението на програмата (**flow control instructions**)

CISC

- класическа архитектура (първите процесори са ограничен набор инструкции)
- увеличеният набор инструкции настъпва с микропрограмирането с промяната на **SWcost/HWcost** (първосигнална реакция на семантичната ножица между **HLL** и процесорните архитектури/машинните езици)
- параметри:
  - **120 – 350** инструкции с няколко формата на инструкциите и данните
  - **32 – 64** регистъра с общо предназначение
  - **4 – 16** режима на адресиране
  - голяма част от изразите на **HLL** са микрокодирани (т.е. имат съответствие в набора инструкции)
- скаларни **CISC** процесори – за операции върху скаларни данни; частична конвейризация поради:
  - зависимост по данни между последователните инструкции
  - ресурсен конфликт
- **фиг. 2.14.**

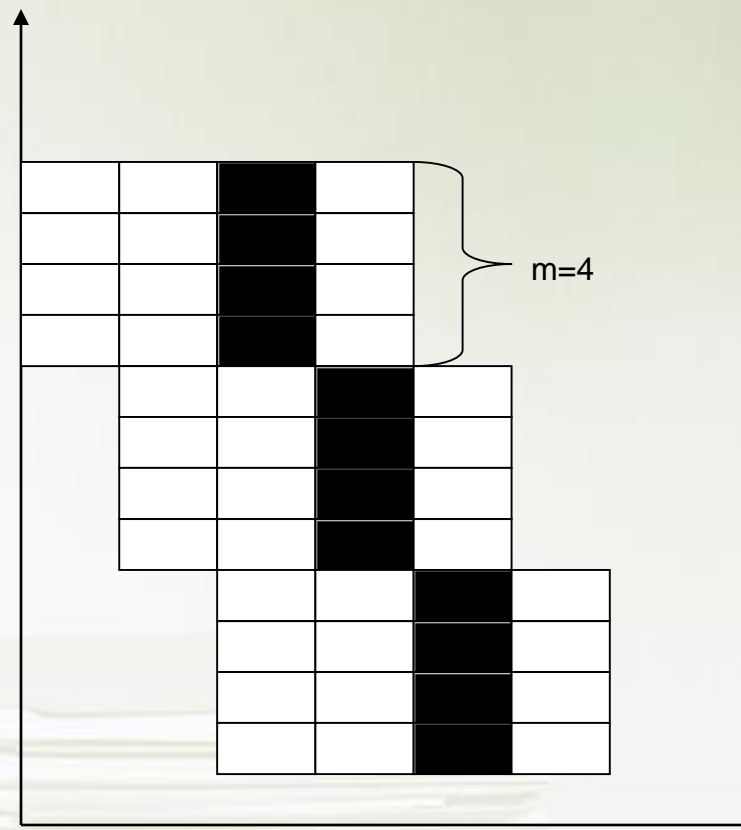
RISC

- 25% от машинните инструкции кодират 90% от HLL програмата и се изпълняват 95% от процесорното време
- подходи за оптимизация:
  - трансформиране на микропоргмна памет в регистърен **cache**
  - **FPU** и други специализирани устройства на процесорния чип
  - суперскаларни процесори
  - броя на инструкциите е < 100 – с фиксиран формат (предимно регистър-регистър)
  - до 5 режима на адресиране, инструкциите са предимна от тип **load/store**
  - “регистърни фалове” – по 32+ вътрешни регистри за бързо превключване между процесите
  - едночипови, затова висока тактова честота **CR** и нисък **CPI** т.е. висок **MIPS** коефициент
  - скаларните **RISC** процесори са подобни на скаларните **CISC** но при еднаква тактова честота производителността може да е по-ниска поради по-малката плътност на кода
  - необходимост от ефективен компилатор за постигане на високо ниво конвейризация на ниво инструкция
  - суперскаларна **RISC** архитектура – фиг. 2.15.

Показатели	CISC	RISC скаларен
Брой инструкции	128-256-300	24-32
Формат на инструкции	16-64 бита, т.е. инструкцията е с плаваща дължина	32 бита, т.е. дължината е фиксирана
Формат на адреси	8-12 бита, различни начини на адресиране на операционната памет, къси/дълги	Регистър-регистър (много по-голям брой вътрешни регистри), регистерни файлове), 3-4 броя на регистерните формати
CPI брой просефорни тактове	8-20 процесорни такта, т.нар. инструкции с различна степен на сложност	3-6 процесорни такта, инструкциите са с фиксирана дължина – опростени
CM управляващ контролен модул	Базира се на микропрограмиране	С помоща на апаратна логика (АП) hardware control

Суперскаларни процесори (RISC и CISC)

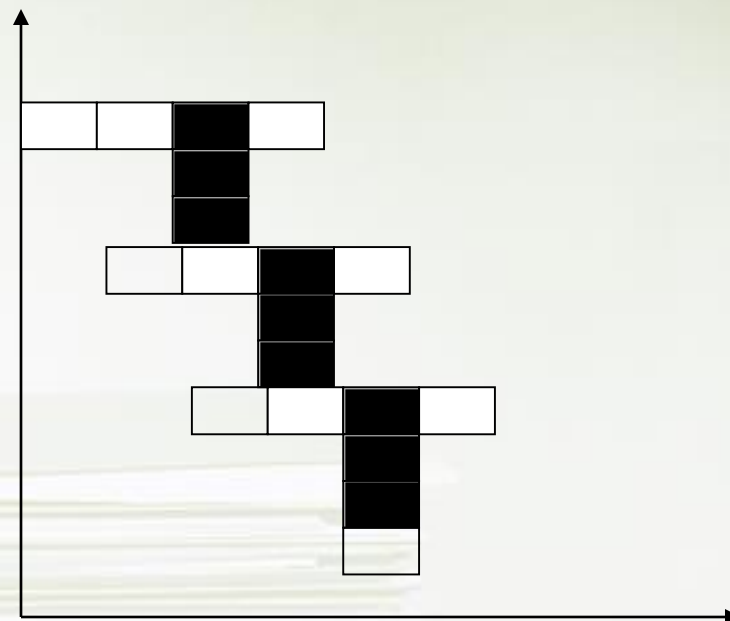
- Повече от 1 инструкция на такт поради наличието на няколко (напр. 3) инструкционни конвейера – съответно няколко резултата от всеки инструкционен цикъл
- модел **MIMD** инструкционно ниво
- разлика от векторните процесори, които реализират **SIMD** на инструкционно ниво
- паралелизма се реализира на инструкционно ниво – само между логически независими инструкции
- кратност на инструкцията $m = 2$ до 5 (при скаларните процесори $m = 1$)
- суперскаларен **RISC** процесор – фиг. 2.17.

VLIW процесори

Комбинират концепцията за хоризонтално микрокодиране и суперскаларна архитектура:

- дълги инструкции (стотици битове), които задават по няколко операции над операндите
- различават се от суперскаларните процесори по
  - бързо и просто декодиране на инструкциите понеже една **VLIW** инструкция замества няколко суперскаларни
  - по-ниска плътност на кода но по-висок паралелизъм на инструкционно ниво (понеже инструкциите са с фиксиран формат който може да включва и ниезпълними операции, а суперскаларните операции са само изпълними)
  - непреносим обектен код понеже нивото на паралелизма при различните процесори е различно а е заложено в самата дълга инструкция (супрескаларните архитектури са портателни със скаларните) – само за специализирани компютри
  - инструкционния паралелизъм се задава на етапа компилация – т.е. статичен; няма динамична диспечеризация и синхронизация
  - **VLIW** процесор – фиг. 2.18.

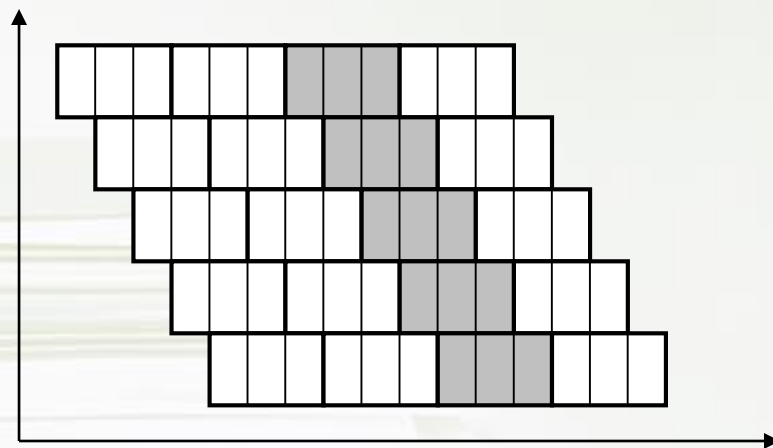
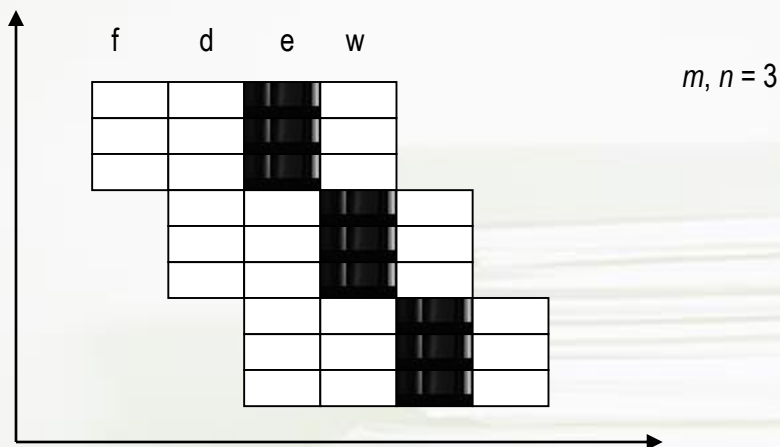
Векторни процесори

Специализирани копроцесори за векторни операции – операндите в отделната инструкция са масив[и]

- дългите вектори (надвишаващи дължината на регистърните файлове) се сегментират
- инструкциите са тип
  - регистър-регистър – кратки; адресират се регистърни файлове
  - памет-памет – дълги (защото съдържат адреси от основната памет); те могат да обработват по-големи масиви с различна дължина
- типични векторни операции
  - зареждане на вектор от паметта на компютъра: $V_1 \leftarrow M_n$;
  - запис: $V_1 \rightarrow M_n$;
  - ескалиране: $S_1 \bullet V_1 \rightarrow V_2$;
  - векторна операция, при която и двете операнди са вектори и резултата е вектор: $V_1 \bullet V_2 \rightarrow V_3$;
  - редукция от векторни операнди и резултат скалар: $V_1 \bullet V_2 \rightarrow S_1$.
  - зареждане вектор-вектор: $\bullet V_1 \rightarrow V_2$.
  - редукция на единичен вектор: $\bullet V_1 \rightarrow S_1$.
  - аналогични инструкции от тип памет-памет – операндите са от вида $M_i(1 : n)$

Суперконвейрна архитектура

- При степен n цикъла на суперконвейера е $1/n$ от базовия цикъл на фазите. Фиг. 2.20.
- Закъснението за една операция е равно на базовия цикъл, но ILP е $n \cdot f$
- $T(1, n) = k + (N-1)/n$
- $S(1, n) = \dots \rightarrow n$ за $N \rightarrow \infty$.
- Cray1: $n=3$.

Суперконвейрна суперскаларна архитектура

- Степента е (m, n) като m е кратността на едновременно издаваните инструкции (т.е. на суперскаларност) а n е кратността на суперконвейера ($1/n$ от кратността на базовия цикъл между групите последователни инструкции). Фиг. 2.21. Закъснението за една операция е равно на базовия цикъл, но ILP е n .
- $T(m, n) = k + (N-m)/mn$
- $S(m, n) = \dots \rightarrow nm$ за $N \rightarrow \infty$.
- DEC Alpha: $n=6, m=2$.

Файл с таблицата и диаграмата

Conditional Formatting   Format as Table   Cell Styles   Insert   Delete   Format

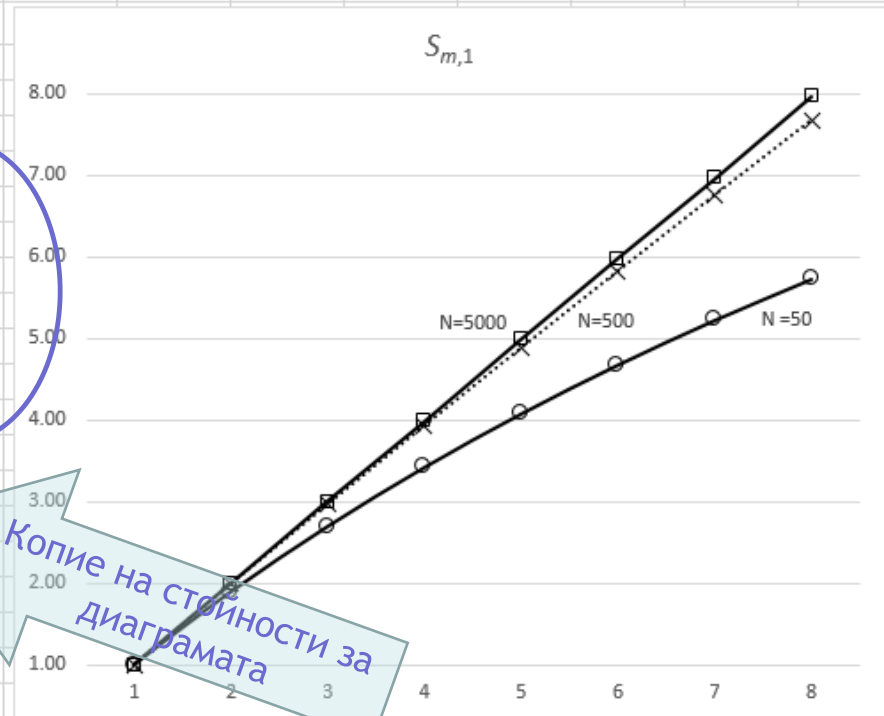
Formatting   Table   Styles   ▼   ▼   ▼

Styles   Cells

Дефиниция на стойности

Дефиниция на формулата

$k=$	$N =$	m	n	$T_{1,1}$	$T_{m,n}$	$S_{m,n}$
4	5000	1	1	5003	5003	1
4	5000	2	1	5003	2503	1.9988
4	5000	3	1	5003	1669.667	2.9964
4	5000	4	1	5003	1253	3.9928
4	5000	5	1	5003	1003	4.9880
4	5000	6	1	5003	836.3333	5.9821
4	5000	7	1	5003	717.2857	6.9749
4	5000	8	1	5003	628	7.9666
			1	1.00	1.00	1.00
			2	1.89	1.99	2.00
			3	2.69	2.96	3.00
			4	3.42	3.93	3.99
			5	4.08	4.88	4.99
			6	4.68	5.83	5.98
			7	5.23	6.76	6.97
			8	5.73	7.68	7.97

Копие на стойности за диаграмата

Технологии на процесорите

- Суперскаларните архитектури са по-подходящи за паралелизъм по данни - многократни операции се изпълняват конкурентно на няколко еднотипни устройства (блокове за изпълнение, портове към регистрови файлове ...). Затова необходимост от по голяма интеграция в чипа – **CMOS** технология. Комбинират се с **RISC** архитектура на процесорната дума.
- Суперконвейрите се базират на паралелизъм по управление, поради което съществено при тях е прилагането на устройства с висока тактова честота – т.е. **TTL** технология.

Intel Pentium

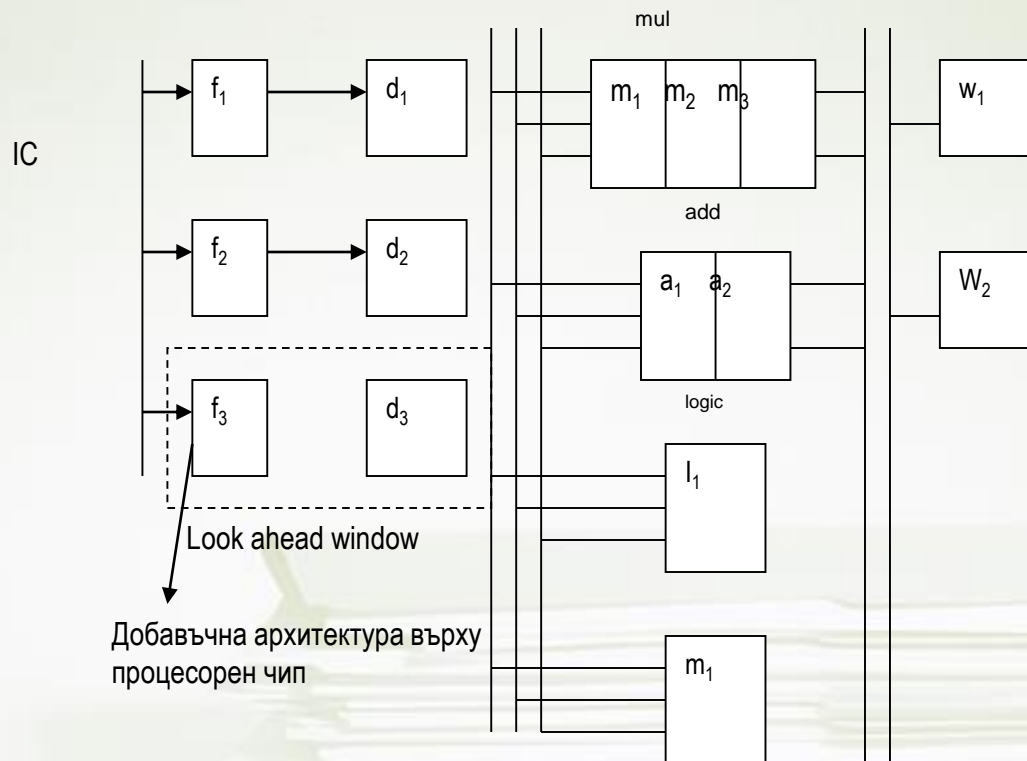
С въвеждането на Пентиум архитектурата (1995) Интел прилага предимствата на неklasическа паралелна архитектура в производството на процесор, предназначен типично за масови компютри:

- суперскаларен процесор с ниво на инструкционния паралелизъм $m=2$ (3 за P4) – едновременна обработка на 2 целочислени операнда по модела **MIMD** (когато последователните инструкции нямат зависимост по данни или управление!);
- всеки инструкционен конвейер се състои от 5 фази: извличане, декодиране, адресна генерация (типичен **CISC** процесор с много режими на адресация на ОП), изпълнение и запис
- изпълнението на последователни инструкции от всеки конвейер е със закъснение 1 фаза (извличане): два самостоятелни **I cache + D cache** по 8 кБ

...Intel Pentium

- за ефективно съчетаване на работата на конвейрите (т.е. за избягване на някои от случаите на конфликт) работата на двата инструкционни конвейра е «дефазирана» със стъпка от 1 фаза (първата фаза «извличане»)
- със същата цел **Dcache** е с двупортова организация – по един самостоятелен порт за всеки от инструкционните конвейри
- **cache** буферите са с асоциативна организация на достъпа: асоциативната памет има **32**-байтов **TLB** с последните адреси така че търсенето на зарежданата страница става в **32** адреса (вместо **8K**)
- планирането на активните страници в **cache** е по дисциплината **LRU**
- изискването за свързаност (кохерентност) между данните в **cache** и в ОП се постига чрез специален протокол – **MESI** – което позволява изграждането на мултипроцесорни архитектури (т. нар. симетричен мултипроцесинг – хомогенна мултипроцесорна архитектура с обща памет между процесорите)
- интегрирано **FPU** устройство с **8**-фазов конвейер (извличане, декодиране, адресна генерация изпълнение, обработка мантиса, обработка експонента, обработка приближение и запис, който може да изпълнява и две **FP** инструкции едновременно (когато едната от тях е присвояване).

...Intel Pentium

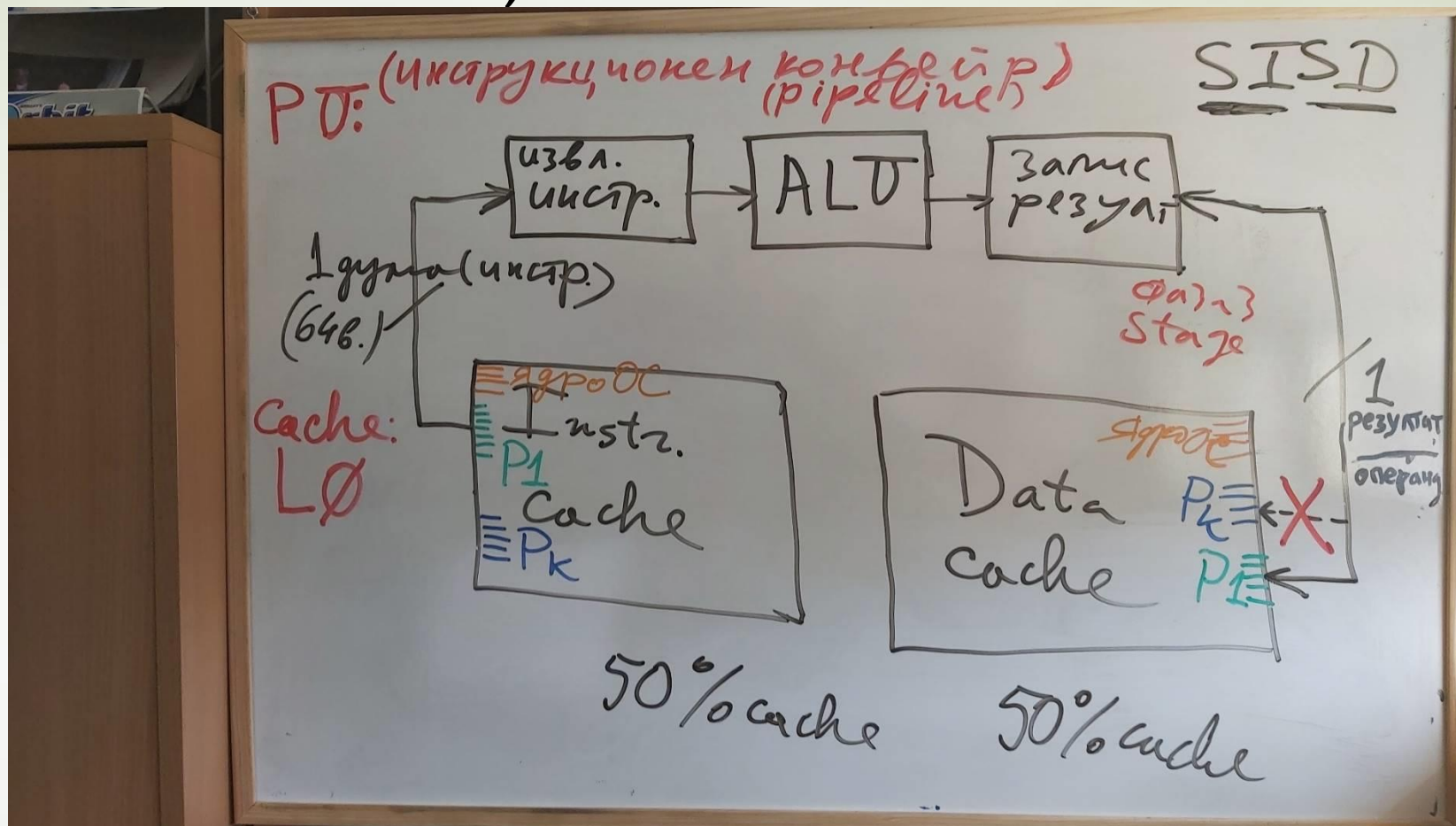
Look ahead window – прозорец за предварителен преглед на инструкциите.
 Mul – модул за изпълнение на умножението;
 Add – модул за събиране;
 Log – логически модул;

Intel Multicore

- Intel Core Microarchitecture технология прилага интегриране на машинната архитектура на симетричния мултипроцесинг в микропроцесор
- суперконвейрни суперскаларни ядра: 14 фази (коеф. на супреконвейрност 2); по 4 инструкции
- Две/четири независими ядра - NUMA мултипроцесинг с локализиран L1-cache за всяко ядро и общ L2-cache
- елементи на VLIW и RISC (едновременно!):
  - поддържа x86 CISC набор инструкции, като декодира част от тях до 2 и повече конвейрни микроинструкции - RISC
  - т.нар. микрооперации обединяват няколко често срещани последователности от машинни инструкции за изпълнение като една инструкция - напр. проверка на стойност и преход по флаг са обединени в “микрооперацията” условен преход
- интегриран арбитраж на достъпа до L2-магистралата
- разширени възможности на управление на енергийното потребление и версии

Фиг. 2.5 - инструкционен конвейер с 3 фази и двуделен кеш (Harvard architecture)

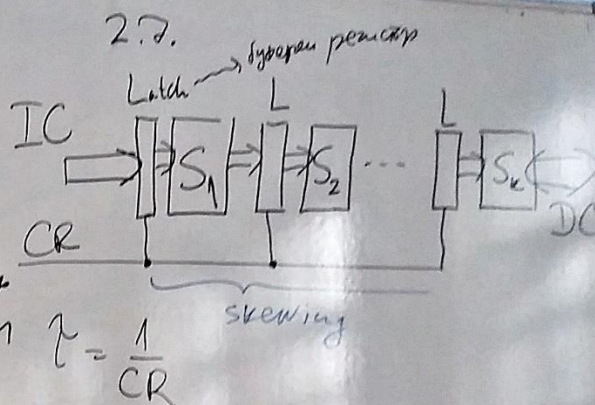
Фиг. 2.7 и 2.8; изчисление на модела в 2.21

Speedup $S(p)$

$$S_p = \frac{T_1}{T_p}$$

$\xrightarrow{\text{врем. на процес. блок}}$
 $\xleftarrow{\text{врем. на парал. блок}}$

m - коэф. на суперскаларност
 n - коэф. на суперконвейризъм
 k - бр. фази на базовия конвейър
 N - бр. посл. незав. инструкции

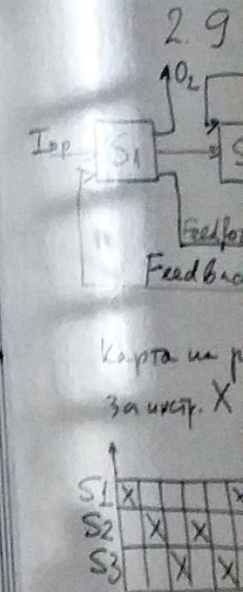
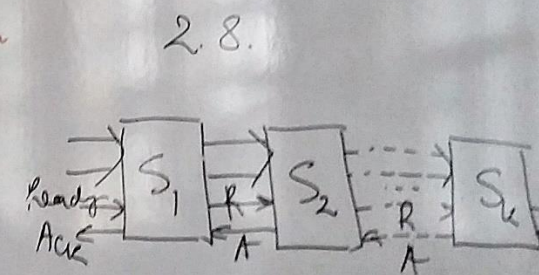

$$T_{1,1} = (k + N - 1) \frac{1}{CR} [s]$$

$\xleftarrow{\text{коэф. на суперскаларност}}$
 $\xleftarrow{\text{коэф. на суперконвейризъм}}$

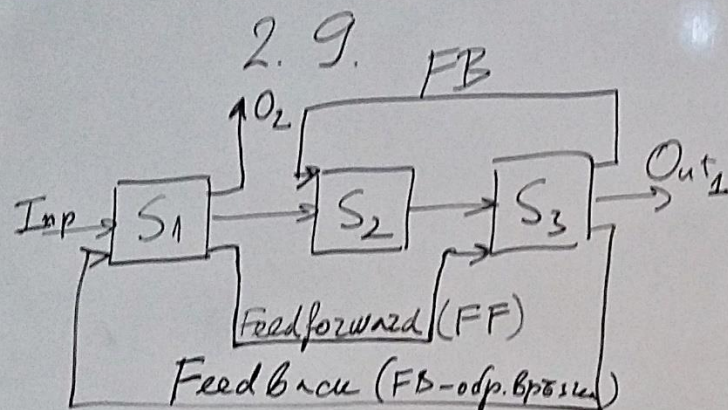
$$T_{m,1} = \left(k + \frac{N-m}{m}\right) \frac{1}{CR}$$

$$\frac{T_{1,n}}{T_{m,n}} = \left(k + \frac{N-1}{n}\right) \frac{1}{CR}$$

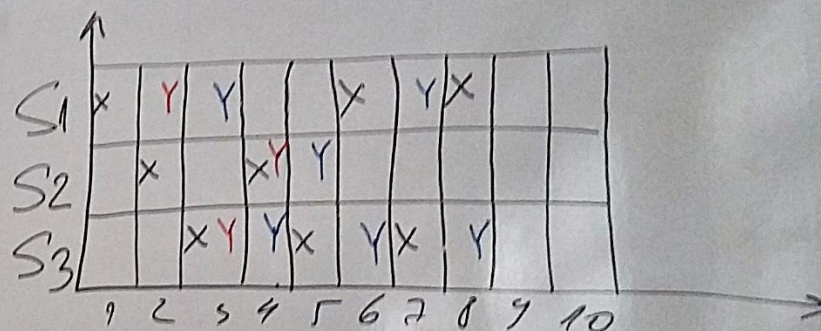

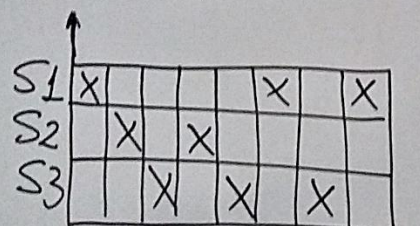
фиг. 2.9 - нелинеен конвейер

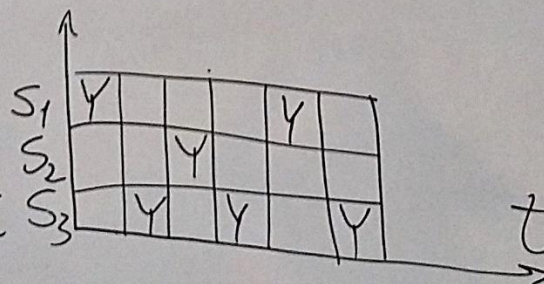
планиране на инстр. X и следващата Y

Карта на резервация
за инстр. X

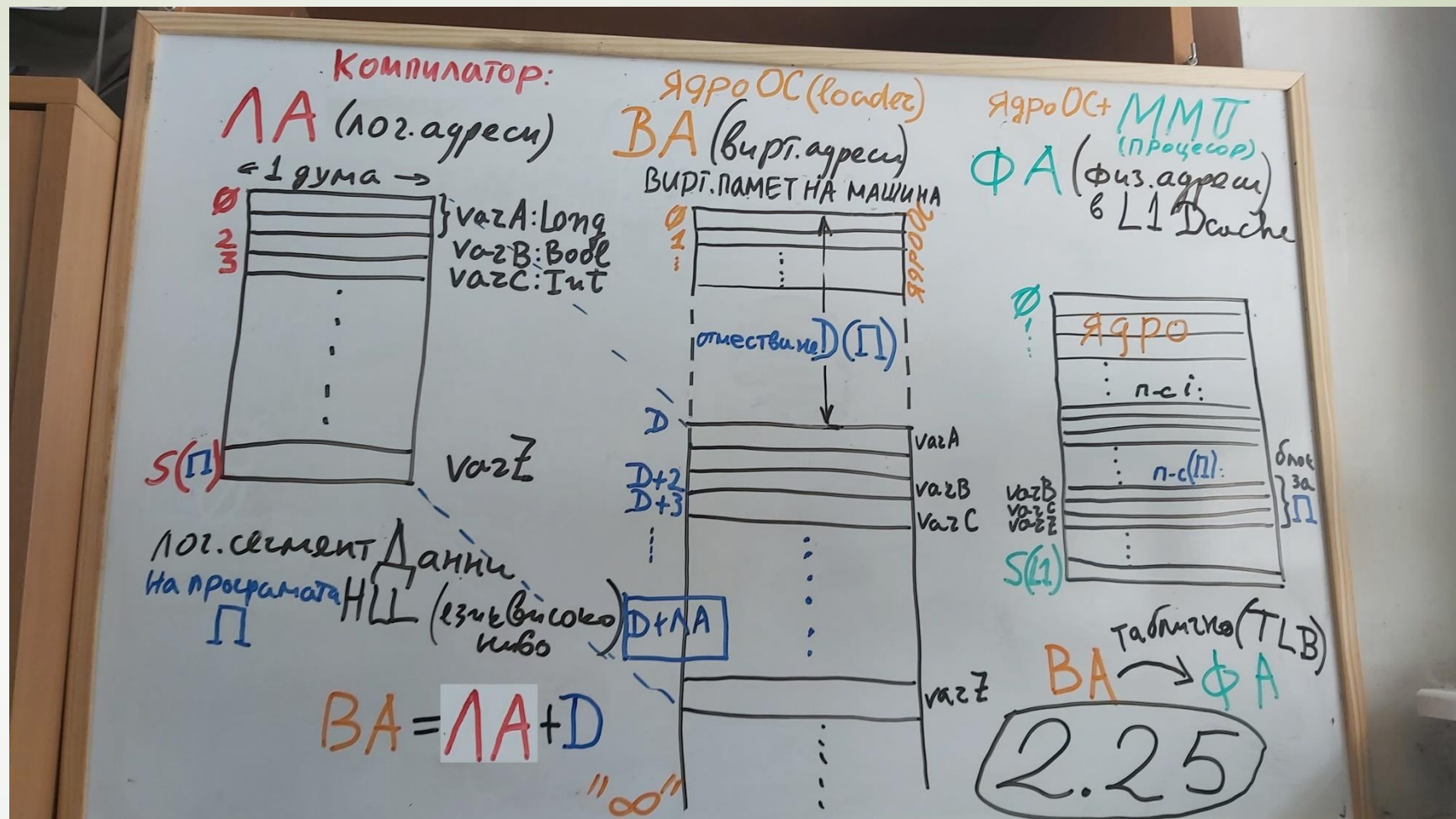
за инстр. Y

— конфликтно планиране в кол. 3.

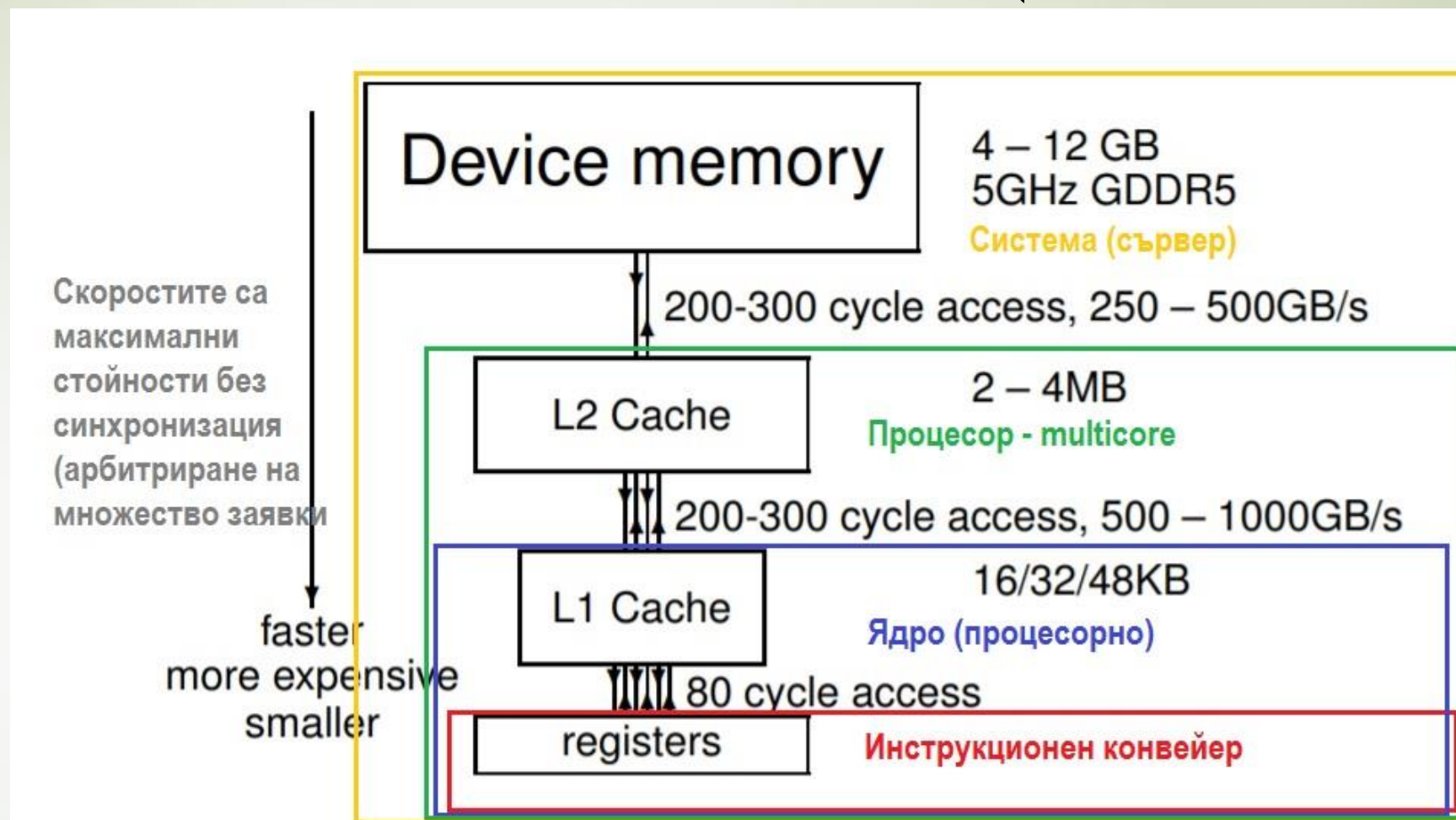
— безконфликтно планиране

фиг. 2.25 - генерация и преобразуване ЛА → ВА → ФА

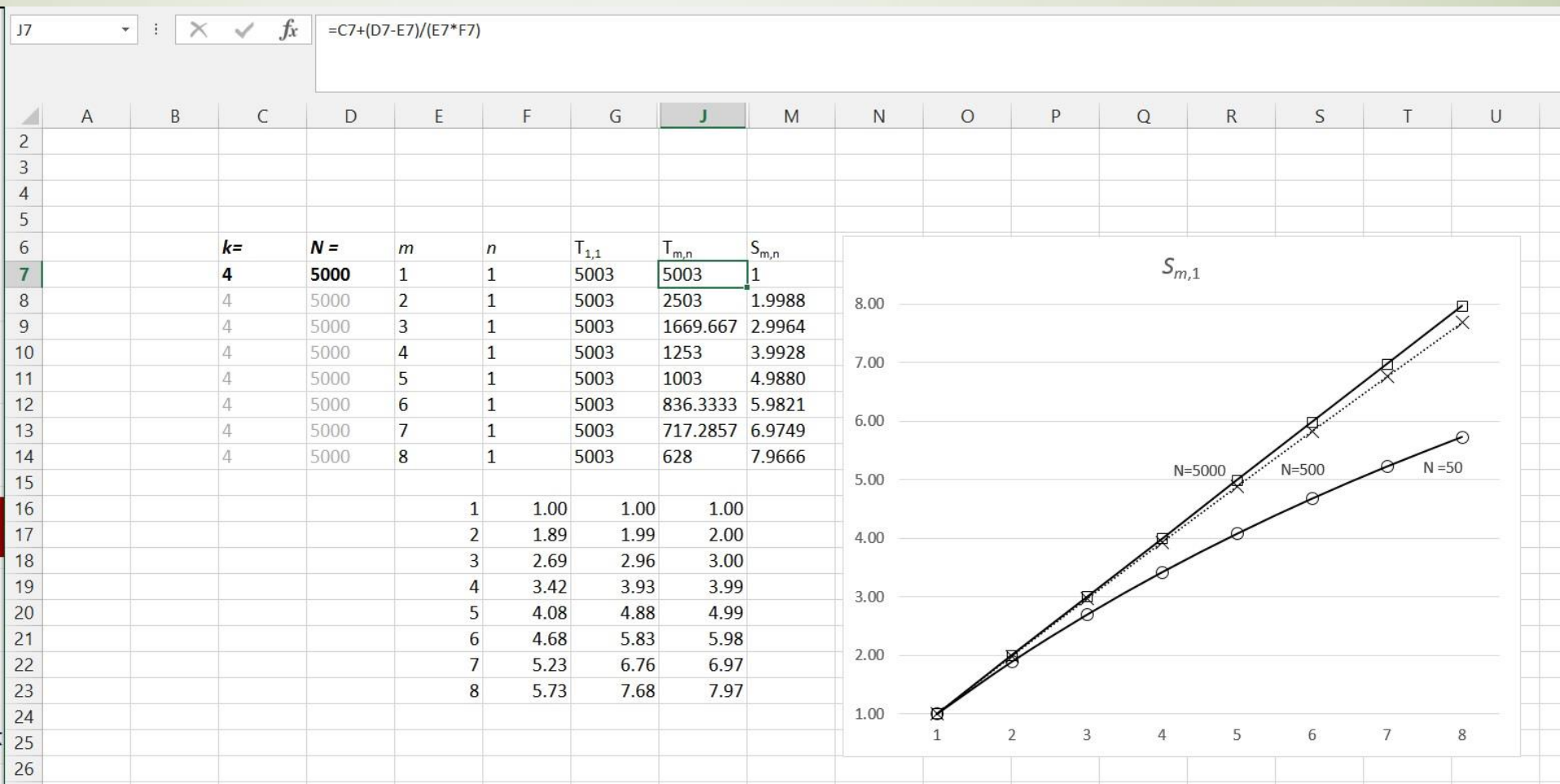

фиг. 2.27 - йерархия на паметта при NUMA multicore системите (отсъства L3)

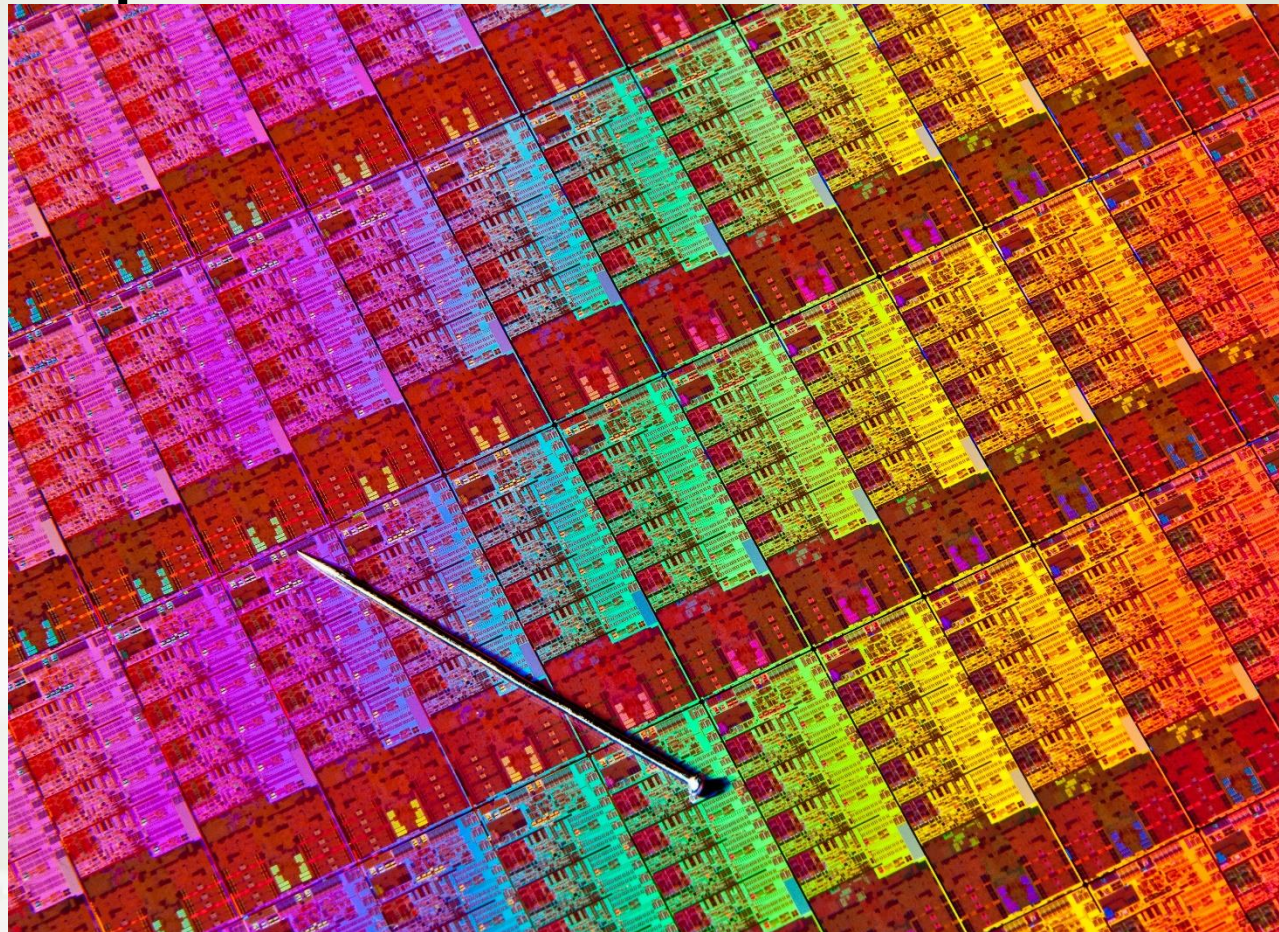

Числов анализ на модела в 2.21

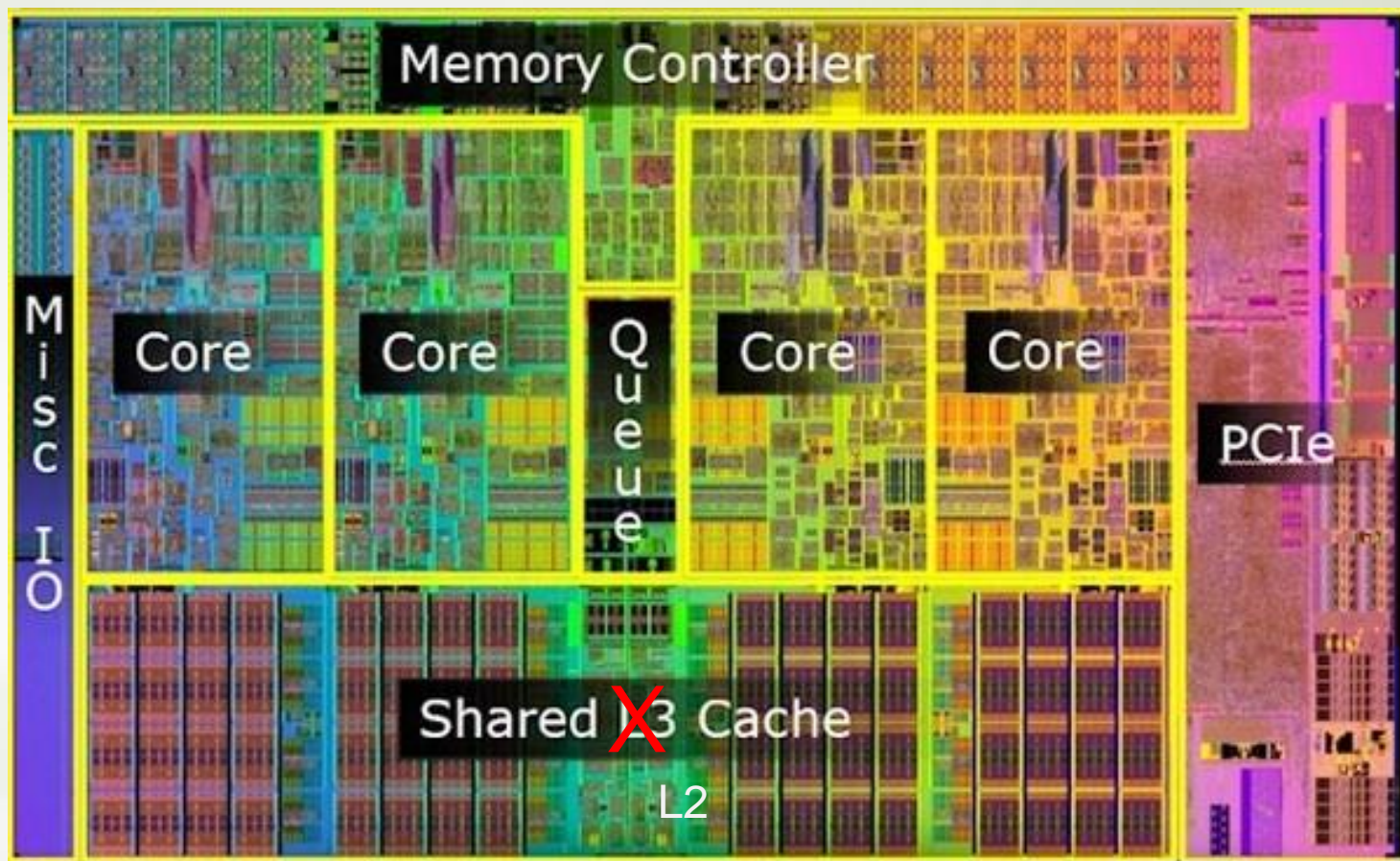

Hasswell Intel microarchitecture - силициев диск с десетки 4-ядрени процесори

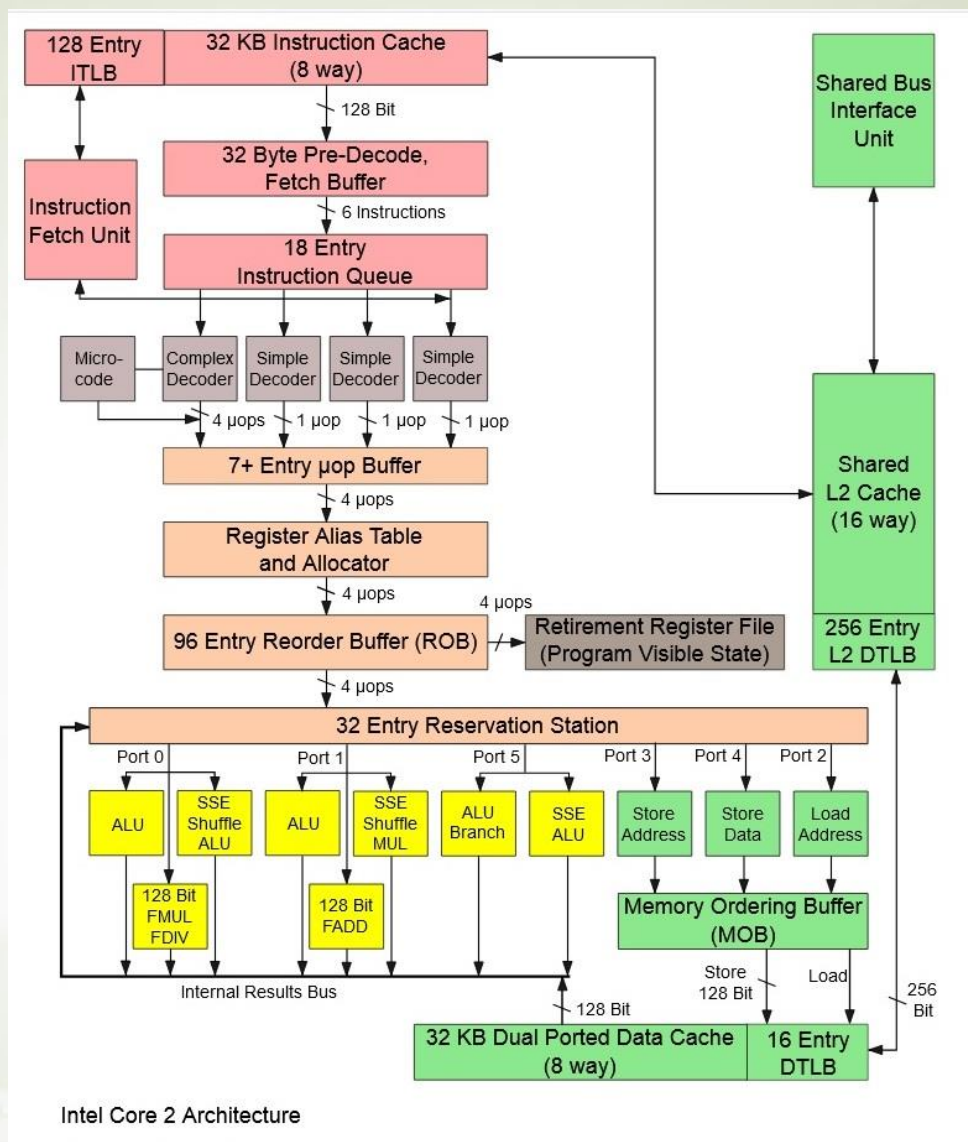

i5 - i7 кристал

Инструкционен конвейер на Intel Core Microarchitecture

RISC процесорите ARM

ARM® Cortex®-A7

ARM CoreSight™ Multicore Debug and Trace

ARMv7 32b CPU
Virtual 40b PA

NEON™
Data Engine
Floating Point
Unit

16-64k
I-Cache

16-64k
D-Cache

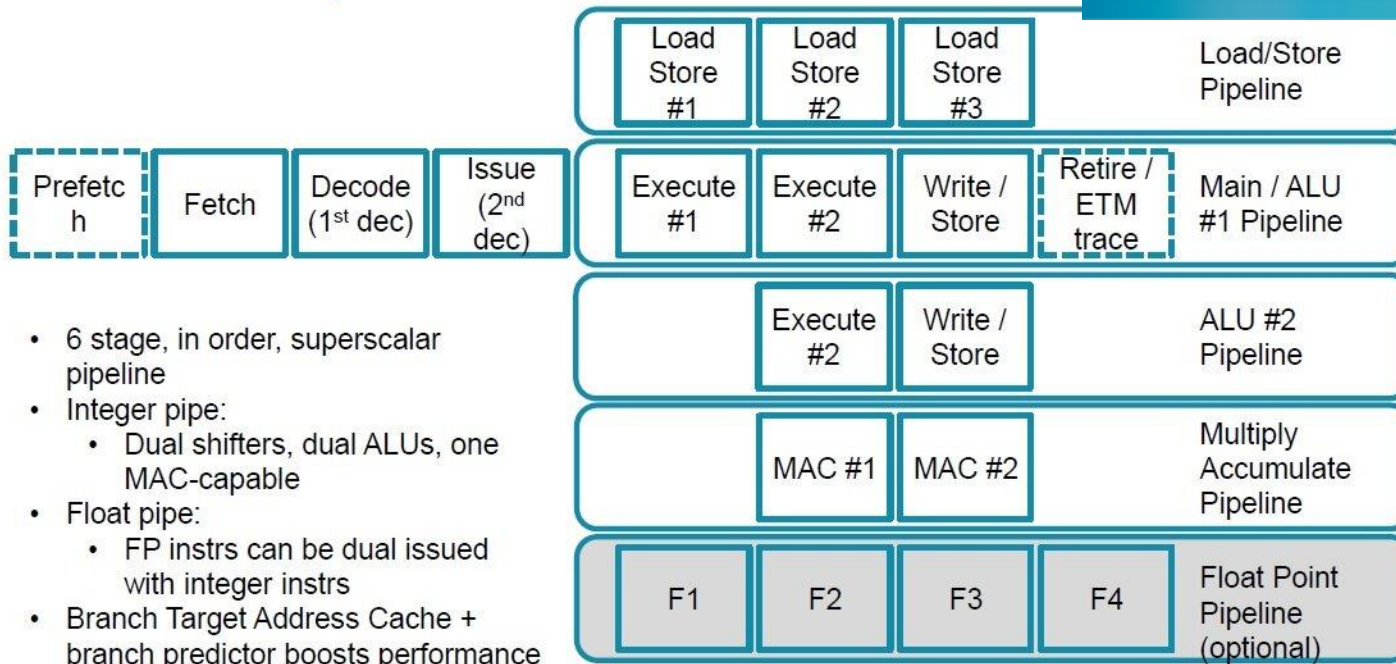
Core
1 2 3 4

SCU

L2 Cache

128-bit AMBA® ACE Coherent Bus Interface

Cortex-M7 Pipeline

- 6 stage, in order, superscalar pipeline
- Integer pipe:
  - Dual shifters, dual ALUs, one MAC-capable
- Float pipe:
  - FP instrs can be dual issued with integer instrs
- Branch Target Address Cache + branch predictor boosts performance

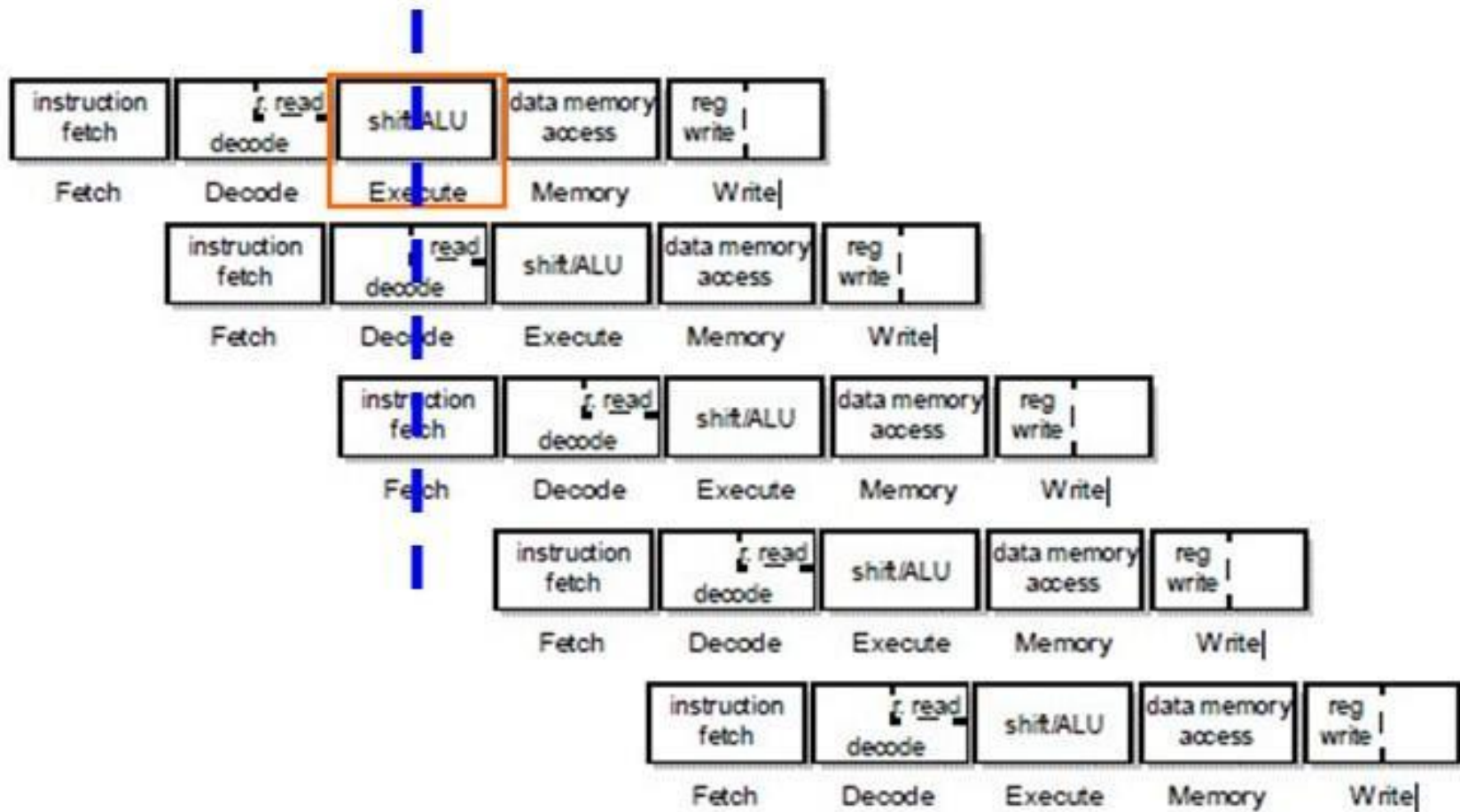
ARM

35

RISC процесорите ARM - „карта на резервацията“ (времедиаграма) на инструкционния конвейер

ARM9的五级流水线示例

Процесорна архитектура на NUMA-сървер

